

ספיחים בשולי סוגיית "קבליות" של הרמב"ם ...

לא! אבל ממש לא. בשום אופן לא שייך לפרוס **באן** את כל היריעה שתצביע על "תהליך" "התקבלותו" של הרמב"ם, ושילובו ב"סופו של יום" לתוך תוכו של "מוסרי הקבלה" (תרתני משמע) של תורת הסוד והפנימיות. כאן ניתן רק לומר בתמציתיות את הנראה לפי עניות דעתי, שבמשך השנים, וככל שנקף הזמן - הרבי "העביר" לנו 'את זה' בשלבים, נדבך אחר נדבך: א. הרמב"ם ידע קבלה; ב. עיונים ברמב"ם מגלים חידושים שלמים בתורת הנסתר דווקא; ג. יש ללמוד את הרמב"ם בצורה של ספר הוראות בעבודת השם; ד. עיונים ברמב"ם על פי תורת החסידות עד כדי גילוי אור חדש כיצד ללמוד את הדברים "על פי נגלה" .. ה. - בסופו של יום - הרמב"ם כמעט והופך חלק משושלת תורת חב"ד...

כבר הצבעתי על כך במקום אחר שבאופן גס ניתן, לפענ"ד, לחלק את הדברים בין עד תקופת הרמב"ם, כלומר **עד לפני תקנת לימוד הרמב"ם היומי בשנת תשד"מ** - לבין "תקופת הרמב"ם" **שלאחר תקנת התקנה**. (כשהדברים מתבטאים במאות שיחות קודש, ובמיוחד בעשרת ה"הדרנים" המופלאים על הרמב"ם). בתקופה הראשונה היו לא מעט הסתייגויות בחיבור בין עולם הנסתר לרמב"ם אך בעיצומה של התקופה השנייה סרו המחיצות לגמרי, עליונים ירדו לתחתונים ותחתונים עלו לעליונים, עד כדי לימוד של מקשה אחת, וכמעט שניתן לומר שהרבי הרים את דגל החיבור בין הרמב"ם לתורת הנסתר ואף הביא לכך לא מעט הוכחות, שאכמ"ל.. צורת הלימוד ה"חדשה" (שהתחילה מאז תקנת הרמב"ם), שבה התרגלנו לראות את הרבי לומד "שטיקל רמב"ם" בעינים "פנימיות" של חסידות - כאשר דווקא מתוך עולם פנימי זה הוא "יוצא" ומאיר את הפן ה"נגלתי" של הרמב"ם - בהכרח שיש בזה בגדר חידוש, עכ"פ ביחס לתקופה שלפני כן, **שהתאפיינה בלא מעט הסתייגויות בייחוס לרמב"ם "קבליות" מובהקות**. ובין שתי תקופות אלה ניתן להצביע על תקופת "בין הערביים" לעניין זה. והארכנו בזה במבוא לספר "משנה תורה השלם".

ביריעה זו אבקש רק להצביע על כמה "הארות" שהן ספיחי 'סוגיה' ייחודית זו. - "ניצוצות" שיש בהן עניין לכשעצמן, ובעיקר לשתף את הקוראים עם כמה מההתבטאויות של הרבי בנושא, ששלא זכיתי להבינן כראוי, ואבקש על כך את עזרת הציבור, וכפי שאפרט בכל קטע:

ב"ה

1. – תוספת מעניינת של אות ('ג') בציטוט עצמי של הרבי את דבריו שלו – האם יש כאן מסר של העצמת הדברים?

הקדמה

מכ"ק אדמו"ר שליט"א להוצאה הראשונה דשנת תש"ז

דער זיידע – אדמו"ר מהר"ש – האָט אין איינעם פון די שיעורי לימוד וואָס ער האָט געלערנט מיטן פאָטער דעם מורה נבוכים געזאָגט, אַז ער האָט בקבלה רבי מרבי ביז מורנו הבעש"ט נ"ע אַז דער רמב"ם איז גע"ווען אַ גרויסער מקובל ^{27*}, און דאָס וואָס דער רמב"ם האָט זיך זייער געהיט

בספר השיחות קיץ ת"ש (עמוד 41) – שנדפס לראשונה בשנת תש"ז מביא אדמו"ר הריי"ץ קבלה שקיבל מ"הסבא, אדמו"ר מהר"ש...קבלה רבי מרבי עד מורנו הבעש"ט נ"ע, שהרמב"ם היה מקובל גדול, ומה שהרמב"ם נזהר מאוד שלא לגלות זאת אפילו ברמז, כמו רש"י ז"ל, הרי זה מפני שהיה זה בזמן שמוסכן בו לגלות עניני קבלה ולו ברמיזא" – ושם מעיר הרבי בהערה *27 הערה שיש בה הסתייגות מה: "לכאורה צ"ע ממי"ש בשער הגלגולים הקדמה ל"ו, ומהר"ש אלקב"ץ בפירושו לשיר השירים אשר הרמב"ם לא למד חכמת האמת. וראה שם הגדולים להחיד"א מערכת הרמב"ם"

להלן התצלום של ההערה המקורית מתוך ספר השיחות:

^{27*} לכאורה צ"ע מה"ש בשער הגלגולים הקדמה ל"ו ומהר"ש אלקב"ץ בפירושו לשיר השירים אשר הרמב"ם לא למד חכמת האמת. וראה שם הגדולים להחיד"א מערכת רמב"ם.

ת"ש תשי"א תשי"ב טנארסון, יוסף יצחק בן שלום ז"ל בר יצחק בן ג' צידעס ע"י תמנת אוצר החכמה

והנה, בשנת תש"י אנו עדיין חשים היטב בהסתייגות מ"קבליותו" של הרמב"ם, ובאגרת להרה"ג ר"י ליינער מיום ח"י כסליו (אג"ק ח"ג עמ' קכה) אנו פוגשים שוב את "הערת ההסתייגות" (לנדפס בספר השיחות קיץ ת"ש, הני"ל), כשהיא מועתקת באגרת של הרבי. והנה דבר מעניין, הרבי מצטט את הערתו שלו עצמו בשינוי לשון "קטן", בתוספת האות ג' ובלשון של "צע"ג!" (=צריך עיון גדול!)..

תקנא

ב"ה, י"ח כסלו, ה'תש"י

הרה"ג והרה"ח בנש"ק הו"ח אי"א וכו'
מוהרר"י שי' ליינער

1234567
ת"ש תשי"א

שלום וברכה!

ג) ע' 174. שהרמב"ם ידע תורת הקבלה, כעין זה סיפר כ"ק מו"ח

אדמו"ר שליט"א שקיבל מרבו (הוא אביו) ורבו מרבו עד הבעש"ט, אז דער רמב"ם איז געווען א גרויסער מקובל (נדפס בספר השיחות-קיץ ש"ת ע' 41). וכבר העירותי שם בשולי הגליון שלכאורה צע"ג ממש"כ בשער הגלגולים להאריז"ל הקדמה לו ובספר הגלגולים בלקוטים, אשר הרמב"ם לא למד חכמת האמת וזה מתאים לשרשו. וצינתי שם לשה"ג לחיד"א וכו' וכו'.

1234567

מן הראוי לשים לב ועניין לכך שהרבי בחר תוך כדי שהוא מצטט את עצמו – "לשדרג" את ההערה שלו שכתב כמה שנים לפני כן, והוסיף אות אחת שהיא מהותית ביותר, וזאת, לכאורה, כדי להביע העצמה של המסר... מעניין.

2. מה 'הפשט' במכתבו של הרבי אודות הקשר בין קבלה מעשית לחכמות חיצוניות וכיצד לדעתכם הרבי למד פשט בתניא?

במכתב מיום י"ט סיון תשי"ט להרב אלתר הילביץ (נדפס באג"ק ח"ג עמ' קכב אגרת תצה, ולקו"ש ח"י"ב עמ' 199) מתייחס הרבי לכך שאדמו"ר הזקן בתניא (עמ' 26 סוף פ"ח) מביא ב' אופנים להיתר לימוד חכמות חיצוניות, אופן אחד – כש"עושה אותן קרדום לחתוך בהן, היינו כדי להתפרנס", ואופן ושני – כאשר "יודע להשתמש בהן לעבודת ה' או לתורתו", ומסיים אדמוה"ז את הפרק: "וזהו טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן שעסקו בזה". ומדייק הרבי שאדמוה"ז כתב "טעמן של הרמב"ם וכו', בלשון יחיד, טעם אחד מהטעמים המוזכרים בלבד - למרות שהביא לפני זה ב' טעמים – זאת משום ש"בעת הלימוד היה רק טעם אחד, אף שאח"כ נתהפך הגלגל ובמות עליו אחי הוכרח לעשות החכמות קרדום לחפור בהן". כלומר: כיון שבעת הלימוד "של הרמב"ם והרמב"ן" לא היו זקוקים ללימוד חכמות חיצוניות כדי "לעשות אותן קרדום לחתוך בהן, היינו כדי להתפרנס" משום שהתפרנסו מדברים אחרים – הרי שלא שייך לומר שאצלם תקף ב' הטעמים, והטעם היחיד שתקף הוא ש"ידעו להשתמש בהן לעבודת ה' או לתורתו".

עוד יש להעיר למה שהביא את הרמב"ם והרמב"ן ממ"ש בשער הגלגולים (הקדמה לו, ועייג"כ שה"ג לחיד"א בערכם) ששניהם לא זכו לחכמת הקבלה, עכ"פ עד סוף ימיהם. ושייכות חכמת סדר ההשתלשלות שבקבלה וענייני קבלה מעשית לחכמות הטבע וכו' מובנת.

בכבוד וברכה

מ. שניאורסאהן

וממשיך הרבי: שלכך אדמוה"ז "הביא את הרמב"ם והרמב"ן, על פי מ"ש בשער הגלגולים ... ששניהם לא זכו לחכמת הקבלה, עכ"פ עד סוף ימיהם, ושייכות חכמת סדר ההשתלשלות שבקבלה וענייני קבלה מעשית לחכמות הטבע וכו' מובנת"; כיצד אתם לומדים "פשט" במשפט הזה של הרבי, ואיך אתם מפרשים את הדברים בתוך דברי אדמו"ר הזקן? לדידי הפירוש כך הוא: לו היו הרמב"ם והרמב"ן עוסקים בתורת הקבלה לא היה שום צורך בהסברים מדוע הם מתעסקים בחכמות חיצוניות או מכך שאז הדבר פשוט יותר שיש צורך בהבנת חלקים בתורה, או מפני שמסיבה כלשהי, הידועה ל"יודעי ח"ן", מי שמתעסק בקבלה מותר לו להתעסק בחכמות חיצוניות ולנשמות כאלה אין שום איסור, והרבי מסיק מכך שאדמו"ר הזקן נצרך להביא את הדוגמאות דווקא מהרמב"ם (והרמב"ן) – שזהו בכדי לקבוע סיבות וכללים נוספים להתיר במקרים מסויימים חכמות חיצוניות גם לאנשים שאינם מתעסקים ב"ענייני קבלה מעשית" – ומכאן – מכריח הרבי – על כרחך שלאדמוה"ז היה פשוט ש"שניהם (הרמב"ם והרמב"ן) לא זכו לחכמת הקבלה, עכ"פ עד סוף ימיהם! לסיכום, אם כן: הרבי (בתוך דברי אדמוה"ז) מסיק מסקנה הלכתית בדיני "התעסקות בחכמות חיצוניות" דווקא מהעובדה הפשוטה בענייני שהרמב"ם לא היה 'מקובל' (אלא שבד בבד מוסיף את ההסתייגות על הנחה זו "עכ"פ עד סוף ימיהם", ונותן אפשרות לכך שבסוף ימיהם גם הרמב"ם וגם הרמב"ן הגו בתורת הקבלה) שאלותי: א. האם נכונה ההבנה הזו בדברי הרבי ודברי אדמו"ר הזקן? ב. האם אין כאן הוכחה מוחלטת לכך שאכן הרמב"ם לא היה מקובל? - לעזרתכם אייחל.

3. מהי הכוונה שהרמב"ם "בא לזה – לקבלה – בבחי' עיבור"?

באג"ק חכ"ב עמ' קכט (באגרת לרב דשפראן רש"י פאזן מיום טז שבט תשכ"ב) אנו פוגשים בנימה די חדה של הסתייגות בקבלותו של הרמב"ם, ובוה הלשון: "ומעולם היה לי קשה מה ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר וכו'. אך מה שמעניין אותנו כרגע הוא משפט המסקנא שם: "ואולי יש לתרץ האמור שבא לו זה בסוף ימיו ובבחינת עיבור, ובוה חלוק על הרמב"ן..."

ב"ה, ט"ז שבט, תשכ"ב
אוצר החכמה
ברוקלין.

...הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ רב פעלים בעל מרץ רש"י שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו שנתקבל ביום הש"ק ט"ו בשבט,

לכתבו בסיום מכתבו ע"ד הרמב"ם וחכמת הקבלה אשר לא למדה,

כן הוא בשער הגלגולים הקדמה ל"ו, ומוהר"ש אלקבץ בפירושו לשיר השירים, וראה ג"כ שם הגדולים להחיד"א מערכת רמב"ם, ומעולם היי קשה לי מה ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר אשר כ"ק אדמו"ר אביו זקנו (בן אדמו"ר הצ"צ) אמר, שקבלה בידו רבי מפי רבי עד מורנו הבעש"ט, שהרמב"ם היי מקובל גדול, וזה שהיי נזהר שלא לגלות זה אפילו ברמיזא (כפירוש רש"י ז"ל) מפני שהיי אז זמן מסוכן לגלות עניני קבלה אפילו ברמיזא.

אח"ח 1234567

ואולי יש לתרץ האמור, שבא לזה בסוף ימיו, ובבחי' עיבור (ובזה חלוק – מהרמב"ן), והרי בכ"מ מובא שבסוף ימיו עסק הרמב"ם בקבלה; מגדל עוז הלי יסוה"ת פ"א ופ"ב, שו"ת מהר"ם אלשקר סי' קי"ז, עבודת הקדש ח"ב פ"ג, הלבוש בלבוש פנת יקרת ח"א פ"ג, וראה שומר אמונים ויכוח א' ס"ק י"ג, פי' הר"מ בוטריל לספר יצירה פ"ד מ"ג. כב (תשכ"ב-תשכ"ג) שניאורסון, מנחם מנדל בן לוי יצחק עמוד מס 148 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

4. האם מישהו יכול לסייע בידי לאיזה קטע ב"ספר החקירה" מציין הרבי?

בלקו"ש ח"ג עמ' 768 בהע' 18 מתייחס הרבי לסוגיית "קבליותו" של הרמב"ם ומציין: "בכמה ספרים כבר דנו בזה, ראה רשימות הצ"צ על מו"נ (בסו"ס החקירה).

– לצערי לא הצלחתי לגלות לאיזה קטע בדיוק מתכווין הרבי בציון זה ברשימות הצ"צ על מו"נ בסוף ספר החקירה – האם מישהו יכול לסייע בעדי?